

Õiguskantsler

Varro Vooglaid
Riigikogu liige
varro.vooglaid@riigikogu.ee

Teie 18.12.2023 nr

Meie 25.03.2024 nr 10-2/240405/2401759

Kaitseväe kasutamine rahvusvahelises sõjalises koostöös

Lugupeetud härra Vooglaid

Täna Teid pöördumise eest. Küsisite uuesti Riigikogu pädevuse kohta otsustada Kaitseväe kasutamise üle rahvusvahelises sõjalises koostöös. Leidsite, et Riigikogu on delegeerinud oma otsustuspädevuse Vabariigi Valitsusele ja see pole kooskõlas Põhiseadusega. Samuti pole Teie hinnangul Põhiseadusega kooskõlas Teie osutatud Riigikogu otsused.

Selgitasin 13. detsembri 2023 kirjas [Eesti Vabariigi põhiseaduse](#) (PS) § 128 ja rahvusvahelistel sõjalistel operatsioonidel Kaitseväe kasutamist puudutavaid [riigikaitseaduse](#) (RiKS) § 34 sätteid.

Õiguskantsler saab hinnata Riigikogu otsuseid seaduseelnõu või muu riigielu küsimuse rahvahääletusele panemise kohta (vt [õiguskantsleri seaduse](#) § 18 lg 1¹, [põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse](#) § 6 lg 1 p 5). Muude Riigikogu otsuste põhiseaduslikkuse järelevalve ei ole seaduse kohaselt õiguskantsleri võimuses.

Põhiseaduse §-s 65 on sätestatud Riigikogu pädevus otsustada mitmeid riigielu küsimusi (nt rahvahääletuse korraldamine, PS § 65 p 2). Teised riigiorganid ei saa PS §-s 65 nimetatud küsimustes otsustusi langetada.

Põhiseaduse § 128 lõike 1 järgi kuulutab Riigikogu Vabariigi Presidendi ettepanekul välja sõjaseisukorra, mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni ning otsustab Kaitseväe kasutamise Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel. Erinevalt Riigikogu teistest PS § 128 lõikest 1 tulenevatest pädevustest ei ole PS §-s 65 sätestatud, et Riigikogu otsustab Kaitseväe kasutamise Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel (sõjaseisukorra, mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni väljakuulutamise kohta vt PS § 65 p 15).

Seega jätab Põhiseadus Riigikogule kaalutlusruumi määrata, millises ulatuses ja vormis saab Riigikogu otsustada Kaitseväe rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil osalemise ja millises ulatuses võib Riigikogu delegeerida otsustuspädevuse täitevvõimule.

Kaitseväe kasutamist Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel täpsustab riigikaitseadus.

Kaitseväe kasutamise kollektiivse enesekaitse operatsioonil otsustab Riigikogu nii, et ratifitseerib kollektiivse enesekaitse põhimõtet sätestava välislepingu või teeb asjakohase otsuse, kui vastavat välislepingut ei ole sõlmitud (RiKS § 33 lg 1).

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Kaitseväe kasutamise muul rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil otsustab Riigikogu igal üksikul juhul eraldi otsusega, arvestades seaduses sätestatud erandeid (RiKS § 34 lg 1). Eranditeks on:

- välisleping, millega Eesti on võtnud kohustuse kasutada Kaitseväge mõnel muul sõjalisel operatsioonil. Sellisel juhul ei pea Riigikogu enam eraldi otsust tegema (RiKS § 34 lg 2);
- Kaitseväe kasutamine muul rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni (NATO) või selle liikmesriigi ja Euroopa Liidu (EL) kiirreageerimisjõudude koosseisus. Riigikogu otsusega määratakse rahvusvaheline organisatsioon või liitlasriik, kelle kiirreageerimisjõudude koosseisus Kaitseväge üksus või allüksus tegutseb, ning kaitseväelaste piirarv (RiKS § 34 lg 3);
- esmakordne osalemine NATO või selle liikmesriigi, EL-i või ÜRO juhitalval muul sõjalisel operatsioonil. Riigikogu otsusega määratakse igaks aastaks kaitseväelaste piirarv, kes vajaduse korral võivad osaleda sellel operatsioonil (RiKS § 34 lg 4). Kaitseväge üksuste edasine kasutamine samal operatsioonil otsustatakse edaspidi RiKS § 34 lõike 1 alusel.

RiKS § 34 lõike 4 alusel vastuvõetud otsusega annab Riigikogu piiratud ajaks ja kindla arvu kaitseväelaste kohta n-ö üldmandaadi, et oleks tagatud Kaitseväge paindlik kasutamine vastavalt julgeolekuolukorrale ning strateegilistele kaalutlustele.¹ Selle otsuse alusel annab Vabariigi Valitsus Kaitseväele korralduse alustada esmakordset osalemist või lõpetada osalemine muul rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil arvestades Riigikogu riigikaitsekomisjoni seisukohta. Vabariigi Valitsus peab enne otsuse langetamist Riigikogu riigikaitsekomisjoni seisukoha ära kuulama ja seda arvestama.² Vabariigi Valitsuse korraldus tehakse viivitamata teatavaks Vabariigi Presidendile, Riigikogu juhatusle ja Riigikogu riigikaitsekomisjoni esimehele (RiKS § 34 lg 6¹).³

Leian, et RiKS-i normid ei ole Teie viidatud osas Põhiseadusega vastuolus, kuna valitud lahendus ei ületa Põhiseadusega antud kaalutlusruumi piire. Kui Riigikogu peab vajalikuks kontrolli täitevvõimu üle tugevdada, on tal võimalik kõnealuseid norme vastavalt muuta. Samuti saab Riigikogu oma otsuseid sõnastada konkreetsemalt ja üheselt mõistetavamalt (s.t mitte anda väga üldist volitust Kaitseväge kasutamiseks).

Palun vabandust, et vastus on viibinud. Loodetavasti on selgitusest abi.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Jaanus Kirikmäe 693 8403, Jaanus.Kirikmae@oiguskantsler.ee

¹ Vt riigikaitseaduse eelnõu (772 SE) teise lugemise [seletuskiri](#), lk 6.

² Vt riigikaitseaduse § 34 muutmise seaduse eelnõu (182 SE) [seletuskiri](#), lk 2.

³ Vabariigi Valitsus andis sellise korralduse Kaitseväele esmakordselt 2. aprillil 2020. See oli seotud Euroopa Liidu Nõukogu 31. märtsi 2020 otsusega lõpetada EL-i sõjaline operatsioon EUNAVOR Med/Sophia ning selle asemel alustada uut sõjalist operatsiooni EUNAVFOR Med/Irini. Teist korda andis Vabariigi Valitsus Kaitseväele taolise korralduse 23. septembril 2021 panustamaks EL-i väljaõppemissiooni EUTM Mozambique (*European Union Training Mission in Mozambique*) Mosambiigis. Alates 1. jaanuarist 2022 jätkab Eesti EUTM Mozambique'i missioonil osalemist Riigikogu RiKS § 34 lg 1 alusel antud mandaadi alusel.